

УДК 340.132.6
DOI 10.33244/2521-1196.15.2019.30-39

В. К. Антошкіна,
к.ю.н.,
Бердянський університет
менеджменту і бізнесу
ORCID ID 0000-0003-2136-3073

ГНОСЕОЛОГІЧНА ПРИРОДА ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВОВИХ НОРМ

Розглянуті базисні герменевтичні основи, які використовуються правничою наукою. Досліджено філософсько-методологічні основи тлумачення як різновиду пізнання, а також основні властивості процесу тлумачення правових норм як процесу мислення. Проаналізовано філософські традиції і підходи щодо розуміння сутності суб'єктно-об'єктних стосунків та гносеологічної природи тлумачення правових норм. Визначено тлумачення норм права як складне, комплексне явище, яке варто розглядати в двох аспектах: з'ясування змісту норми і його пояснення та роз'яснення. Проаналізовано процес з'ясування та дослідження правової норми в процесі інтерпретації з гносеологічного аспекту.

Ключові слова: тлумачення, норми права, гносеологічна природа, герменевтика, мислення.

В. К. Антошкіна. Гносеологическая природа толкования правовых норм

Рассмотрены базисные герменевтические основы, которые используются правовой наукой. Исследованы философско-методологические основы толкования как разновидности познания, а также основные свойства процесса толкования правовых норм как процесса мышления. Проанализированы философские традиции и подходы к пониманию сути субъектно-объектных отношений и гносеологической природы толкования правовых норм. Определено толкования норм права как сложное, комплексное явление, которое следует рассматривать в двух аспектах: выяснение содержания нормы и его объяснение и разъяснения. Рассмотрен процесс выяснения и исследования правовой нормы в процессе интерпретации с гносеологического аспекта.

Ключевые слова: толкование, нормы права, гносеологическая природа, герменевтика, мышление.

Метою статті є дослідження гносеологічної природи тлумачення правових норм.

Постановка проблеми. Тлумачення норм права перш за все пов'язано як з об'єктивними, так і суб'єктивними факторами соціальної дійсності. У тому числі це пов'язано з виявленням об'єктивного характеру категорій і понять права як предмета наукового пізнання та діяльності. Правильне розуміння об'єктивних і суб'єктивних явищ у праві, з'ясування діалектичної взаємодії об'єктивних і суб'єктивних факторів, що обумовлюють інтерпретацію права, дозволить дати більш повну і головне правильну картину правової реальності. Цими аспектами обумовлена актуальність тематики дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Гносеологічна природа тлумачення висвітлена в працях таких учених, як С. С. Алексєєв, С. В. Бошно, А. М. Гермашев, В. Е. Годик, О. С. Николайчук, Ю. Н. Тодика, З. М. Юдін та ін.

Спроби визначення загальних правил юридичної герменевтики почалися ще в дореволюційний період у роботах К. Н. Анненкова, Е. В. Васьковського, А. В. Завадського, М. Н. Капустіна, Л. И. Петражицького, Г. Ф. Шершеневича та ін. Під час революційних подій питання юридичної герменевтики втратили своє наукове і практичне значення. У радянський період юридична герменевтика як комплекс розуміння, тлумачення і застосування правових текстів не розглядалася і навіть прямо заперечувалася. На сучасному етапі юридична герменевтика виступає як напрям правознавства, що нещодавно почав розвиватися.

Деякі автори навіть ототожнюють тлумачення та герменевтику. Наприклад, В. А. Томін під герменевтикою розуміє термін, що означає мистецтво роз'яснення, аналіз тексту [19, с. 59]. При цьому він наводить його як термін, що позначає подібний з тлумаченням процес.

Виклад основного матеріалу. Герменевтика у широкому сенсі означає учення про принципи інтерпретації, сутність якого полягає розумінні тексту, у з'ясуванні мети його написання. Юридична герменевтика вирішує проблему інтерпретації глибинної семантики тексту, яка утворює справжній об'єкт розуміння.

Як видається, застосування філософської герменевтики в праві стало можливим завдяки тому, що юридичний текст виступає «центральним» елементом права (зокрема, позитивного). Йдеться перш за все про необхідність тлумачення нормативно-правових актів («волі» законодавця). Саме у цьому зв'язку герменевтика постає як метод у праві [11, с. 190].

С. С. Алексєєв під герменевтикою пропонує розуміти науку і мистецтво тлумачення юридичних термінів і понять, вершину юридичної майстерності, кульмінаційний пункт юридичної діяльності [1].

Щодо структури юридичної герменевтики, думки вчених розділилися на два підходи.

Перша група виокремлює два елементи:

- розуміння – безпосереднє досягнення сенсу, захоплює усі душевні структури людини;
- тлумачення – завжди має дискурсивний характер і пов'язане з маніпулюванням сенсами [10].

Друга група у структурі юридичної герменевтики виділяє три елементи: розуміння, тлумачення і застосування [12; 16].

На нашу думку, більш правильною виступає структура, що пропонується другою групою авторів.

У рамках герменевтики вироблено герменевтичні базиси, які активно застосовує юридична наука у процесі тлумачення правових норм (рис. 1).

На сучасному етапі значно зростає роль герменевтики в процесі інтерпретації правових норм. Це, в першу чергу, обґрунтовано тим, що герменевтичний підхід дає змогу вирішити багато спірних положень у процесі тлумачення, більш змістовно встановити його місце і роль у правовій системі та визначити основні компоненти інтерпретаційної практики. При цьому герменевтична наука дозволяє проникати не тільки в зовнішній (об'єктивний), але і в суб'єктивний світ, здійснюючи тлумачення з урахуванням позицій інтерпретатора й індивідуальних особливостей мови автора, що характеризує її гносеологічний характер.

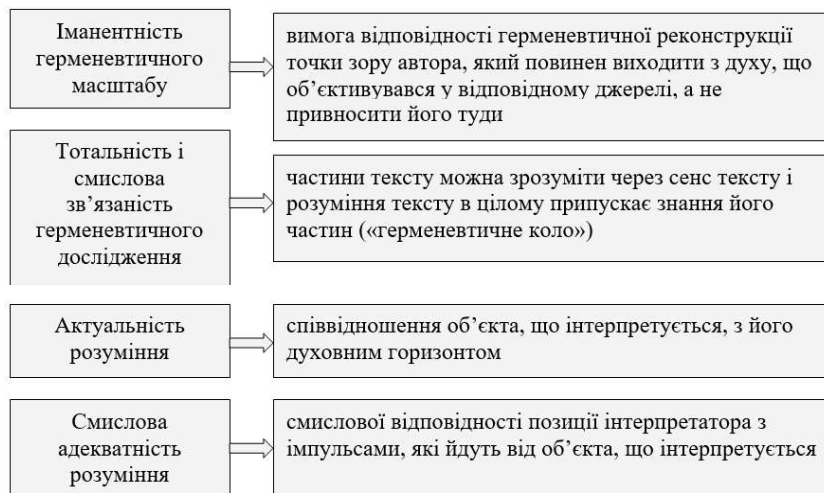

Рис. 1. Герменевтичні бази, які застосовуються юридичною наукою у процесі тлумачення правових норм [22, с. 37]

Норма права є символом, зміст якого повинен бути встановлений. За буквального змісту завжди ховається другий, контекстуальний, ситуаційний сенс. Без його адекватного розуміння унеможливується правильне розуміння змісту всієї норми [9, с. 155].

Досліджуючи наведені особливості, Р. В. Скіндеревим відзначається, що «право за своєю сутністю завжди об'єктивно-суб'єктивне» [17, с. 12]. Зазначене дозволяє свідчити про те, що в тлумаченні норм права з'єднуються воедино два взаємопов'язаних моменти: об'єктивний і суб'єктивний.

З цього приводу справедливим є висловлювання В. Є. Годика, який вважає, що тлумачення в найзагальнішому сенсі є процесом пізнання, тобто спочатку включає гносеологічний аспект. Пильна увага до тлумачення тексту в сучасній філософії робить її особливо актуальною для юридичного тлумачення. Оскільки норми права за рідкісним виключенням являють собою певні тексти, то юридичне тлумачення є одним з видів тлумачення текстів взагалі [5, с. 16].

Ю. Н. Тодика акцентує увагу на філософських основах тлумачення [18]. Так, гносеологічний аспект тлумачення правових норм, на його думку, передбачає аналіз ролі для інтерпретаційної діяльності таких філософських категорій, як одиничне, загальне й особливе, сутність і явище, мета та засоби, структура і система, зв'язок, зміст і форма, теорія та практика тощо. Він вважає, що філософські категорії допомагають проаналізувати структуру права тлумачної діяльності, побачити усі наявні взаємозв'язки, можливі тенденції розвитку.

Філософсько-методологічною основою тлумачення як різновиду пізнання, мислення виступає теорія відображення, щодо якої правильно зазначає А. Ф. Черданцев, що вона необхідна для характеристики тлумачення як процесу відображення, пізнання об'єктивної реальності, норм права [21, с. 83].

З урахуванням вказаних положень теорії відображення процес тлумачення норм права можна визначити як процес мислення, який має такі основні властивості (рис. 2).

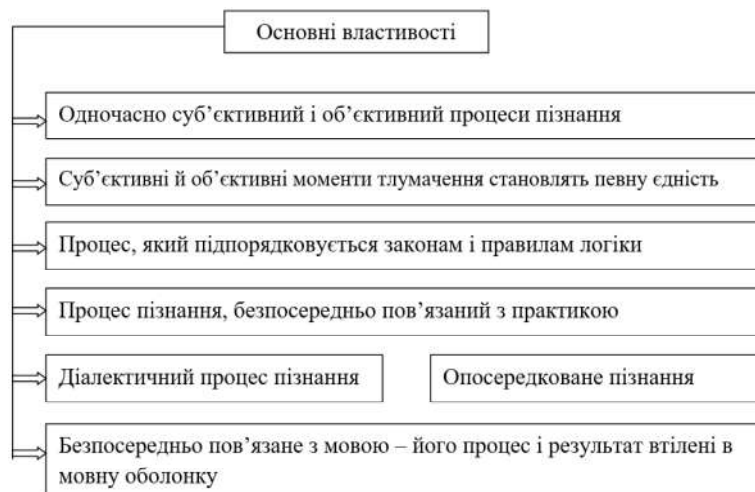

Рис. 2. Основні властивості процесу тлумачення правових норм як процесу мислення [21]

Юридична наука відображає об'єкт пізнання ідеально, абстрактно, в системі узагальнюючих понять і категорій. У зв'язку з вищезазначеним належна теоретична розробка і збагачення понятійного апарату науки права повинно спиратись на непросту систему взаємопов'язаних понять. Оскільки саме від логічної зрозумілості правових понять, а також і від їхньої узгодженої системи залежить ефективність усього механізму правового регулювання. Тому точне оперування поняттями, термінами, чітке визначення їх змісту та обсягу має комплексне теоретично-практичне значення.

У філософії суб'єкти й об'єкти є основними елементами в структурах теоретичного і практичного пізнання. Останнє в гносеології представляється як взаємодія суб'єкта (того, хто пізнає) та об'єкта (того, що пізнається).

Існують різні філософські традиції, навчання і школи про розуміння сутності суб'єктно-об'єктних стосунків. У переважній більшості теорій пізнання визначається як активний процес, здійснюваний діяльним суб'єктом, що саморозвивається. Варто зазначити, що людина усвідомлює себе суб'єктом, що пізнає, але, осягаючи закономірності об'єктивного світу, вона одночасно контролює цей процес, хоча і не цілком. Суб'єкт зберігає своє самостійне значення, тільки залишаючись активною істотою, що пізнає усю сукупність правил, законів, закономірностей дії певної системи.

На думку З. М. Юдіна, основна проблематика юридичної герменевтики міститься у конфлікті інтерпретацій суб'єктів, які видають і застосовують правові нормативи, оскільки суб'єкти, що видають, прагнуть до максимальної однозначності тексту, розрахованого на невизначену кількість неперсоніфікованих суб'єктів, тоді як суб'єкти, що застосовують, навпаки, прагнуть до інтерпретації правового тексту на свою користь [23, с. 10].

Водночас, як зазначає Я. С. Вольфовська, відведення об'єкту в гносеології виключно пасивної ролі представляється не зовсім правильним. Він також має активність з метою зберегти себе як самостійне і незалежне явище і багато в чому впливає на процес пізнання та практичного перетворення. Об'єкт несе в собі усі смислові зв'язки, тенденції розвитку,

майбутні трансформації та ін. Він визначає до певної міри напрям пошуків суб'єкта, його особливості і сам характер пізнання.

Авторка стверджує, що специфіка певного об'єкта, мети його створення, місце в системі правових актів, якщо йдеться про тлумачення актів-документів, і роль у механізмі правового регулювання визначають і тип відповідного суб'єкта, й обсяг повноважень, що надаються суб'єкту, і характер технології тлумачення, і рішення, що приймаються ним, і форми відповідних актів.

Нами підтримується пропозиція Я. С. Вольфовської розмежувати під час дослідження проблем взаємодії суб'єкта й об'єкта офіційної інтерпретації поняття суб'єкт і учасник тлумачення. Адже правильним є твердження, що тільки суб'єкт має право в межах своєї компетенції винести обов'язкову правороз'яснюючу ухвалу, яка закріплюється у спеціальному офіційному акті. Інші особи (сторони, експерти тощо), сприяючи суб'єктам в осмисленні, оцінці правових явищ і в подальшій аргументації висновків, що стіються в рішеннях, які приймаються, є учасниками інтерпретаційної практики [4, с. 59].

Отже, тлумачення норм права являє собою складне, комплексне явище. Його можна розглядати в двох аспектах:

– з'ясування змісту норми і його пояснення, тобто процес мислення особи, що вивчає правову норму;

– роз'яснення змісту правової норми.

Простежити співвідношення з'ясування, роз'яснення та акту тлумачення як основних елементів поняття «тлумачення» в праві можна, ґрунтуючись на взаємному зв'язку філософських категорій «зміст» і «форма». З цих позицій діяльність, пов'язана з інтерпретацією норм права являє собою органічну єдність діяльності щодо встановлення змісту і форми правових явищ (динамічна її сторона) і правового досвіду, соціально-правової пам'яті (статичний компонент). Зазначений аспект вказує на найкорисніші та стабільні фрагменти інтерпретаційної діяльності в праві [3, с. 110].

При цьому з'ясування і роз'яснення, тобто безпосередня інтелектуально-вольова пізнавальна діяльність та процес її об'єктивізації зовні, виступають у вигляді специфічного змісту наукового поняття «тлумачення». Водночас акт тлумачення – це форма, в рамках якої пізнається і пояснюється сенс правових норм. У філософській літературі зазначається, що в явищах, що належать до сфери свідомості, форма слугує виразом змісту. Діалектика взаємності змісту і форми полягає в їхній взаємній зумовленості, переходах один в одного у разі провідного становища змісту. Форма не має права на існування, якщо вона не виражає певний зміст. Отже, акт тлумачення норми в праві – це специфічний спосіб вираження пізнавальної діяльності, що складається в системному з'ясуванні й роз'ясненні правових норм.

Тлумачення права як вид пізнавальної діяльності, безумовно, має гносеологічний аспект. Йдеться про способи з'ясування і роз'яснення нормативно-правових актів різними суб'єктами права, застосування сучасного методологічного інструментарію для правильної інтерпретації правових норм. При цьому інтерпретації може підлягати не тільки чинне законодавство, але і минуле, що зіграло свою роль у становленні відповідних норм та інститутів.

Гносеологічний аспект тлумачення правових норм передбачає аналіз ролі для інтерпретаційної діяльності таких філософських категорій, як одиничне, загальне й особливе, сутність і явище, мета та засоби, структура і система, зв'язок, зміст і форма,

теорія і практика тощо. Філософські категорії допомагають проаналізувати структуру правотлумачної діяльності, побачити усі наявні взаємозв'язки, можливі тенденції розвитку.

Тлумачення правових приписів – важливий вид юридичної діяльності, що має специфіку, закономірності розвитку, свої цілі і завдання. Тлумачення правових актів – важливий аспект пізнання права. Ті закономірності, яким підкоряється тлумачення нормативно-правових актів, є відображенням загальнофілософських закономірностей пізнання дійсності взагалі. Тому до проблеми тлумачення застосовані основні положення і висновки теорії пізнання.

Усе пізнання права, як правильно відмічає А. С. Пиголкін, – це велика проблема, що охоплює вивчення походження, сутності і шляхів розвитку права різних соціально-економічних формацій, походження і сутності окремих правових актів і норм права, їх ролі в регулюванні правових відносин, питань удосконалення законодавства в цілому й окремих його інститутів. Тлумачення нормативних актів – це та частина пізнання права, метою якої є найбільш правильне і доцільне застосування правових норм до конкретних життєвих ситуацій [13, с. 30–31].

У гносеологічному аспекті тлумачення можна охарактеризувати опосередковане пізнання, оскільки норми права – це такий об'єкт, який неможливо встановити шляхом безпосереднього сприйняття за допомогою одних почуттів: їх не можна бачити, чути, відчувати тощо. Як образно виразився С. С. Алексєєв, неможливо «потримати в руках» гіпотезу юридичної норми [2, с. 112]. Так, правові норми не можна дослідити за допомогою будь-яких приладів.

Норма права, будучи результатом узагальнення й абстракції, сама може бути об'єктом лише узагальненого, абстрактного пізнання, тобто мислення, яке протікає у формі понять, суджень і висновків. Мислення – не лише узагальнене, але й опосередковане пізнання, процес, у ході якого людина зіставляє думки (поняття, судження), тобто міркує, робить висновок, з одних думок виводить інші, в яких міститься нове знання [7, с. 319].

У «Філософському енциклопедичному словнику» мислення розуміється як «внутрішнє активне прагнення опанувати своїми власними представленнями, поняттями, спонуканнями почуттів і волі, спогадами, очікуваннями» [20, с. 280].

Н. М. Коркунов, відмічаючи гносеологічний аспект тлумачення, вказує, що «насправді наукові узагальнення несуть зовсім підсумовуванні лише копії дійсності. Усі наукові узагальнення несуть ідеальні побудови, що являють собою своєрідні комбінації отриманих шляхом аналізу загальних елементів наших уявлень... Такий характер узагальнень є в усіх науках без виключення: будь-яка наука дає не копію дійсності, а ідеальну побудову» [8, с. 352].

У судовій і адміністративній практиці проблема тлумачення звужується до проблеми тлумачення права, яка з гносеологічної точки зору пов'язана з процедурними роз'ясненнями правових норм [15, с. 7].

Не можна не погодитися з думкою В. П. Плавича, що у тлумаченні з'єднуються, сходяться в єдиному фокусі і витончені юридичні значення, і досвід, і правова культура, і юридичне мистецтво. З цієї точки зору юридична герменевтика, тобто наука і мистецтво тлумачення юридичних термінів і понять, є свого роду вершиною юридичної майстерності, кульмінаційний пункт юридичної діяльності [14, с. 153].

Таким чином, в існуючій юридичній практиці класифікація актів тлумачення права за структурними елементами норм та інтерпретаційних актів, присвячених роз'ясненню

конкретних структурних елементів правових норм, містить набір правил, що дозволяють офіційному інтерпретатору логічно продовжити судження законодавця за допомогою залучення нових понять: визначень, методів порівнянь, протиставлень.

Можна стверджувати, що тлумачення як гносеологічна процедура несе в собі елемент нового розуміння чинного закону або ж розуміння його у зв'язку й стосовно конкретного юридичного факту або групи фактів, з яких складається юридична практика.

Висновок. Проведене дослідження дає підстави трактувати тлумачення як гносеологічну процедуру, елемент юридичної герменевтики та продовження юридичної техніки. Недооцінка або ігнорування юридичної техніки та гносеологічних базисів у процесі тлумачення породжує колізії між правовими нормами, неправильне розуміння норм та їх застосування на практиці, що в підсумку веде до дестабілізації правової системи в цілому.

Сучасна юридична наука не вирішила проблему тлумаченням правових норм, зокрема, юридична герменевтика орієнтована в основному на лінгвістичний і логічний аналіз правового тексту, що не охоплює початковий і кінцевий етап мислення, а отже, не дозволяє ефективно здійснити тлумачення правових норм. Таким чином, це питання становить подальший напрям наукових досліджень у теорії права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев С. С. Общая теория права / С. С. Алексеев. – М. : Издательство «Проспект», 2008. – 576 с.
2. Алексеев С. С. Объективное в праве / С. С. Алексеев // Правоведение. – 1971. – № 1. – С. 112–118.
3. Березовская Е. В. Правотолкование и индивидуальное правовое регулирование : автореф. дисс. на соискание ученой степени кандидата юридических наук : 12.00.01 / Е. В. Березовская. – Казань, 2005. – 34 с.
4. Вольфовская Я. С. Объекты юридического толкования (проблемы теории и практики) : дисс. ... на соискание ученой степени кандидата юридических наук : 12.00.01 / Вольфовская Я. С. – Ярославль, 2007. – 200 с.
5. Годик В. Е. Толкование норм права в судебных решениях в Российской Федерации : дисс. ... на соискание ученой степени кандидата юридических наук : 12.00.01 / Годик В. Е. – М., 2006. – 147 с.
6. Иванников И. А. Теория государства и права / И. А. Иванников. – Ростов-на-Дону, 2012. – 352 с.
7. Кондаков Н. И. Логический словарь / Н. И. Кондаков. – М., 1971. – 683 с.
8. Коркунов Н. М. Лекции по общей теории права / Н. М. Коркунов. – СПб., 2003. – 430 с. (репринт).
9. Косцова І. П. Герменевтичний метод тлумачення норм права: історична та юридична дивергенція / І. П. Косова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2015. – № 827. – С. 153–158.
10. Малинова И. П. Философия права и юридическая герменевтика : монография / И. П. Малинова. – М. : Норма: НИЦ ИНФРА-М, 2014. – 176 с.
11. Нетреб'як О. Сутність та значення правової герменевтики / О. Нетреб'як // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 5. – С. 189–192.

12. Писаревский А. Е. Юридическая герменевтика : автореф. дисс. на соискание ученой степени кандидата юридических наук : 12.00.01 / А. Е. Писаревский. – Краснодар, 2004. – 32 с.
13. Пиголкин А. С. Толкование нормативных актов в СССР / А. С. Пиголкин. – М., 1962. – 166 с.
14. Плавич В. П. Тлумачення юридичних норм і застосування законів (логіко-методологічний аналіз) / В. П. Плавич // Правова держава. – 2015. – Вип. 26. – С. 147–160.
15. Попова Л. Е. Юридический дискурс как объект интерпретаций : автореф. дисс. на соискание учен. степени кандидата филологических наук : 10.02.19 / Л. Е. Попова. – Краснодар, 2005. – 24 с.
16. Пычева О. В. Герменевтика уголовного закона : дисс. ... на соискание учен. степени кандидата юридических наук : 12.00.08 / Пычева О. В. – М., 2006. – 193 с.
17. Скиндерев Р. В. Объективное и субъективное в праве : автореф. дисс. на соискание учен. степени кандидата юридических наук : 12.00.01 / Р. В. Скиндерев. – Екатеринбург, 2006. – 27 с.
18. Тодыка Ю. Н. Толкование конституции и законов Украины : монография / Ю. Н. Тодыка. – Харьков, 2003. – 328 с.
19. Томин В. А. Юридическая техника / В. А. Томин. – Санкт-Петербург, 2015. – 84 с.
20. Философский энциклопедический словарь. – М., 1998. – 576 с.
21. Черданцев А. Ф. Толкование права и договора / А. Ф. Черданцев. – М. : Юнити-Дана, 2003. – 381 с.
22. Честнов И. Л. Методология и методика юридического исследования / И. Л. Честнов. – СПб., 2004. – 128 с.
23. Юдін З. М. Тлумачення договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю : 12.00.01 / З. М. Юдін. – Одеса, 2004. – 20 с.

REFERENCES

1. Alekseyev, S. S. (2008), *Obshchaya teoriya prava* [General theory of Law], Izdatel'stvo «Prospekt», Moskov [in Rus.].
2. Alekseyev, S. S. (1971), «Objective in Law», *Pravovedeniye*. Vol. 1, pp. 112–118. [in Rus.].
3. Berezovskaya, Ye. V. (2005), *Pravotolkovaniye i individual'noye pravovoye regulirovaniye: avtoreferat dissertatsii na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata yuridicheskikh nauk* [Legal interpretation and individual legal regulation], Kazan [in Rus.].
4. Vol'fovskaya, Ya. S. (2007), *Ob'yekty yuridicheskogo tolkovaniya (problemy teorii i praktiki): dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata yuridicheskikh nauk* [Objects of legal interpretation (problems of theory and practice)], Yaroslavl [in Rus.].
5. Godik, V. Ye. (2006), *Tolkovaniye norm prava v sudebnykh resheniyakh v Rossiyskoy Federatsii: dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata yuridicheskikh nauk* [Interpretation of the rule of law in court decisions in the Russian Federation], Moskov [in Rus.].
6. Ivannikov, I. A. (2012), *Teoriya gosudarstva i prava* [Theory of State and Law], Rostov-na-Dony [in Rus.].
7. Kondakov, N. I. (1971), *Logicheskii slovar'* [Logical Vocabulary], Moskov [in Rus.].
8. Korkunov, N. M. (2003), *Lektsii po obshchey teorii prava* [Lectures on General Theory of Law], St. Petersburg [in Rus.].

9. Kostsova, I. P. (2015), «The hermeneutical method of interpreting the rules of law: historical and legal divergence», *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika». Yurydychni nauky*, No 827, pp. 153–158 [in Ukr.].
10. Malinova, I. P. (2014), *Filosofiya prava i yuridicheskaya germeneytika* [Philosophy of law and legal hermeneutics], Norma : NITS INFRA-M, Moscow [in Rus.].
11. Netreb'yak, O. (2017), «The essence and meaning of legal hermeneutics», *Pidpryyemnystvo, gospodarstvo i pravo*, No 5, pp. 189–192 [in Ukr.].
12. Pisarevskiy, A. Ye. (2004), *Yuridicheskaya germeneytika: avtoreferat dissertatsii na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata yuridicheskikh nauk* [Legal hermeneutics], Krasnodar [in Rus.].
13. Pigolkin, A. S. (1962), *Tolkovaniye normativnykh aktov v SSSR* [Interpretation of normative acts in the USSR], Moscow [in Rus.].
14. Plavych, V. P. (2015), «Legal interpretation and application of laws (logical and methodological analysis)», *Pravova derzhava*, Vol. 26, pp. 147–160 [in Ukr.].
15. Popova, L. Ye. (2005), *Yuridicheskyy diskurs kak ob'yekt interpretatsiy: avtoreferat dissertatsii na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata filologicheskikh nauk* [Legal discourse as an object of interpretation], Krasnodar [in Rus.].
16. Pycheva, O. V. (2006), *Germeneytika ugovovnoho zakona: dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata yuridicheskikh nauk* [Hermeneutics of the criminal law], Moscow [in Rus.].
17. Skinderev, R. V. (2006), *Ob'yektivnoye i sub'yektivnoye v prave: avtoreferat dissertatsii na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata yuridicheskikh nauk* [Objective and Subjective in Law], Ekaterinburg [in Rus.].
18. Todyka, Yu. N. (2003), *Tolkovaniye konstitutsii i zakonov Ukrainy* [Interpretation of the constitution and laws of Ukraine], Kharkiv [in Rus.].
19. Tomin, V. A. (2015), *Yuridicheskaya tekhnika* [Legal technique], St. Petersburg [in Rus.].
20. *Philosophical Encyclopedic Dictionary*. – M., 1998. – 576 p. [in Rus.].
21. Cherdantsev, A. F. (2003), *Tolkovaniye prava i dogovora* [Interpretation of law and contract], Yuniti-Dana, Moscow [in Rus.].
22. Chestnov, I. L. (2004), *Metodologiya i metodika yuridicheskogo issledovaniya* [Methodology and methods of legal research], St. Petersburg [in Rus.].
23. Yudin, Z. M. (2004), *Tlumachennya dohovoru: avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovooho stupenya kandydata yurydychnykh nauk* [Тлумачення договору], Odessa [in Ukr.].

V. K. Antoshkina. Epistemological nature of legal rules interpretation

Comprehensive studying and understanding of the basis of interpretation in law is impossible without using of methodology made by philosophical science. That is why the author in this article studies the basic hermeneutical fundamentals used by law science in the law interpretation activity. The philosophical and methodological grounds of interpretation as a kind of cognition, as well as the basic features of the process of interpretation of legal rules as a process of thinking, are studied in the paper.

The philosophical traditions and approaches to understanding the essence of subject-object relations and the epistemological nature of the interpretation of legal rules are analyzed. The interpretation of the rules of law is defined as a difficult, complex phenomenon, which should be considered in two aspects: figuring out the content of the rule and its clarification and explanation.

The process of figuring out and studying the legal rule in the process of interpretation from the epistemological aspect is analyzed.

The conducted research gives reasons to define interpretation as epistemological procedure, element of legal hermeneutics and continuation of legal technique. The author emphasizes that underestimation or ignoring of the legal technique and epistemological grounds in while the interpretation process cause collisions between legal rules, misunderstandings of rules and their application in practice, which as a result leads to destabilization of the legal system as a whole.

The author argues that modern legal science has not resolved the problem of interpretation of legal rules, in particular legal hermeneutics focused mainly on linguistic and logical analysis of the legal text, which does not cover the initial and final stages of thinking, and therefore does not allow effective implementation of legal rules.

Key words: *interpretation, rules of law, epistemological nature of interpretation, hermeneutics, thinking.*

Стаття надійшла до редакції 4 грудня 2019 року